

Nr 38.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(5:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t
dels under tolfte huvudtiteln, punkten 30, föreslagit riksdagen att till Täckning av beräknat överskridande av anslagsmedlen för rörliga löne- och pensionsförmåner för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 000 kronor,

dels ock under åttonde huvudtiteln, punkten 388, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Kristillägg för budgetåret 1951/52 beräkna ett förslagsanslag av 1 800 000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 52, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 9 februari 1951, med ändring av förberörda förslag rörande anslag till täckning av beräknat överskridande av anslagsmedlen för rörliga tilläggsförmåner, föreslagit riksdagen att

1) besluta att för höjning av belopp, som angivas i de i 3 § statens löneplansförordning intagna grundlönetabellerna, under år 1951 skall gälla procenttalet 32, dock att å grundlön eller del därav, som ej överstiger 500 kronor för månad, procenttalet skall utgöra 33;

2) besluta att kristillägg under år 1951 skall utgå efter 53,8 procent å högst 500 kronor för månad av kristilläggsunderlaget samt efter 52,4 procent å återstoden därav;

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i propositionen angivna grunder besluta om höjning av arvoden till befattningshavare i statlig eller statsunderstödd verksamhet;

4) bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåren 1950/51 och 1951/52 medgiva de överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter, som kunna föränledas av vad under 1)—3) föreslagits;

5) till Täckning av beräknat överskridande av anslagsmedlen för rörliga tilläggsförmåner å löner och pensioner å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 112 500 000 kronor;

6) till Täckning av beräknat överskridande av anslagsmedlen för rörliga tilläggsförmåner å löner och pensioner å riksstaten för budgetåret 1951/52

under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 223 000 000 kronor; samt

7) till Kristillägg å riksstaten för budgetåret 1951/52 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor.

I anledning av propositionen nr 52 ha inom riksdagen väckts åtta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 300 av herr *Norling m. fl.*;

nr 304 av herr *Englund*;

nr 322 av herr *Pålsson m. fl.*; och

nr 323 av herr *Lundqvist m. fl.*; samt

inom andra kammaren

nr 398 av herr *Senander m. fl.*;

nr 405 av herr *Sjölin*;

nr 431 av herrar *Persson* i Norrby och *Carlsson* i Bakeröd; och

nr 432 av herr *Håstad m. fl.*

I de likalydande motionerna I: 300 och II: 398 hemställes, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 52 måtte uttala att, därest vid innevarande eller kommande kvartals slut index enligt 1935 års serie uppnått eller överskridit talet 180, förhandlingar böra upptagas med statstjänarnas huvudorganisationer om full kompensation för levnadskostnadsstegringen.

I de likalydande motionerna I: 304 och II: 405 hemställes, att riksdagen ville besluta, att regeln i statens löneplansförordning 4 § 4 mom. ej skall, i vad regeln rör avdrag vid tjänstledighet, tillämpas å befattningshavare, som åtnjuter en grundlön, överstigande det högsta belopp, å vilket rörligt tillägg utgår, utan att för sådan befattningshavare skall utgå ett rörligt tillägg enligt för övriga statens befattningshavare fastställt procenttal med gällande maximeringsunderlag å den återstående lön, som kvarstår, sedan från grundlönen enligt löneplansförordningen § 3 frändragits de enligt samma paragraf fastställda tjänstledighetsavdragen.

I de likalydande motionerna I: 322 och II: 431 hemställes, att riksdagen med anledning av propositionen nr 52 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande formerna för statsmakternas representation vid förhandlingarna med de statsanställdas organisationer.

I de likalydande motionerna I: 323 och II: 432 hemställes, att riksdagen i anledning av propositionen nr 52 måtte besluta att 1) uttala att procenttalet för höjning av de belopp, som angivas i de i 3 § statens löneplansförordning intagna grundlönetabellerna, principiellt är avsett att fastställa det allmänna löneläget för statens tjänstemän och följaktligen icke bör fastställas olika för olika lönehöjder, 2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla dels att Kungl. Maj:t måtte, förslagsvis genom förhandlingsrättssakkunniga, företaga en utredning angående inrättandet av ett statligt organ för förhandlingar med statstjänstemännens huvudorganisationer i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionerna angivits samt för riksdagen

framlägga de förslag, vartill denna utredning kan föranleda, dels att pågående utredning angående vidgad förhandlingsrätt för stats- och kommunalanställda tjänstemän som äro underkastade ämbetsansvar måtte påskyndas samt att vid utredningen hänsyn måtte tagas till i motionerna anförda synpunkter på statstjänstemännens förhandlingsrättsliga ställning.

Vid riksdagens början har i de likalydande motionerna I: 16 av herrar *Åman* och *Einar Eriksson* samt II: 35 av herr *Henriksson* m. fl. yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om åtgärder för en reglering av lönevillkoren för arvodesavlönade tjänstemän med heltids-tjänstgöring, så att dessa, med retroaktiv tillämpning från den 1 januari 1951, beredas anställning såsom extra tjänstemän, med lön enligt statens löneplansförfordning.

Beträffande motiveringen för de sålunda motionsvis väckta yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna II: 398, I: 304, II: 431, I: 323 och II: 35.

De lönebelopp, som finnas angivna i grundlönetabellerna i 3 § statens löneplansförfordning den 30 juni 1947 (nr 376), skola enligt 4 § förfordningen höjas och sänkas i visst förhållande till pristal, fastställda på grundval av beräkningar över de allmänna levnadskostnaderna. Bestämmelserna i sistnämnda paragraf ha emellertid icke satts i kraft. Ursprungligen stadgades, att de skulle träda i kraft den 1 juli 1948, såvida ej Kungl. Maj:t och riksdagen annorlunda särskilt beslutade. Avsikten härmed var att hålla vägen öppen för en särskild reglering — efter förhandlingar med statstjänstemännens huvudorganisationer — innebärande tillämpning, i varje fall för budgetåret 1947/48, av ett fast, för hela budgetåret bestämt procenttal för höjning av lönerna. Ett sådant fast procenttal, 12 procent, blev bestämt för budgetåret 1947/48.

Sedan nya förhandlingar kommit till stånd, beslöts vid 1948 års riksdag, att bestämmelserna i 4 § löneplansförfordningen skulle träda i kraft den dag, Kungl. Maj:t och riksdagen beslutade. I samband därmed föreskrevs, att de i förordningen angivna grundlönebeloppen under senare halvåret 1948 skulle höjas med 12 procent, såvida icke pristalet uppnådde 124, då procenttalet skulle höjas till 20. Samma bestämmelser gällde under år 1949. Det förutsattes därvid att, intill dess beslut i ämnet meddelats för tiden efter utgången av år 1949, de dittillsvarande grunderna skulle provisoriskt tillämpas.

Efter förhandlingar med personalorganisationerna meddelades vid 1950 års riksdag beslut, enligt vilket för höjning av grundlönerna tills vidare under år 1950 skulle gälla samma grunder som under år 1949. Kungörelse i ämnet utfärdades den 21 april 1950, nr 115. Vilka grunder, som borde gälla efter 1950 års utgång, förutsattes skola bliva föremål för nya förhandlingar med personalorganisationerna. I avbidan på beslut i ämnet borde provisoriskt tillämpas samma grunder som närmast dessförinnan varit gällande.

Då pristalet under tiden den 1 juli 1948—den 31 december 1950 icke uppnått 124, har det rörliga tillägget å grundlönerna under angivna tid utgjort 12 procent.

Samma regler, som gälla för höjning och sänkning av grundlön enligt statens löneplansförordning, äro tillämpliga beträffande höjning och sänkning av pensionernas grundbelopp.

Vad angår grunderna för de kristillägg, som fortfarande, ehuru i väsentligt minskad utsträckning utgå efter det nya lönesystemets genomförande, fattades vid 1947 års riksdag beslut, innebärande att kristillägget skulle regleras i anslutning till den procentuella förhöjningen av de nyreglerade lönerna. Då angivna procenttal utgjorde 6, skulle kristillägg utgå efter 16 procent, och för varje höjning eller minskning av förstnämnda procenttal med 3 enheter skulle kristilläggsprocenten ökas respektive minskas med 4,2 enheter. I enlighet härmed har kristilläggsprocenten under tiden den 1 juli 1947—den 31 december 1950 utgjort 24,4.

En närmare redogörelse för utvecklingen på förevarande område har lämnats i propositionen nr 249 till 1950 års riksdag, vartill utskottet får hänvisa.

För innevarande budgetår utgår provisoriskt lönetillägg till vissa befattningshavare, som icke omfattats av de under senare år genomförda löne-regleringarna, huvudsakligen befattningshavare med s. k. oreglerad avlöning jämte dyrtidstillägg och kristillägg samt präster och befattningshavare vid vissa statsunderstödda institutioner, såsom folkhögskolor och lantbruksundervisningsanstalter. Detta tillägg utgår efter olika grunder för olika kategorier av befattningshavare. I allmänhet ha grunderna för tillägget fastställts vid 1947 års riksdag.

I överensstämmelse med förenämnda beslut vid 1950 års riksdag och efter det förhandlingar med statstjänstemännens huvudorganisationer ägt rum har Kungl. Maj:t den 29 december 1950 beslutat, att de under år 1950 gällande grunderna för höjning av nyreglerade löner och pensioner samt kristillägg skola provisoriskt tillämpas under år 1951 i avvaktan på resultatet av fortsatta förhandlingar med personalorganisationerna och riksdagens beslut i ämnet. Då Kungl. Maj:t den 12 januari 1951 fastställt pristalet för första kvartalet 1951 till 126, innebär detta, att från och med den 1 januari 1951 rörligt tillägg provisoriskt utgår efter 20 procent och kristillägg efter 35,6 procent.

I årets statsverksproposition (Bil. 2, s. 82 och 84) förutsattes, att frågan om de slutgiltiga grunder för rörligt tillägg och kristillägg, som borde gälla under år 1951, senare skulle få anmälas för riksdagen. I anslutning därtill uttalades (s. 85), att det syntes få bli beroende på fortsatta överväganden huruvida en ändring borde genomföras i de av riksdagen för innevarande budgetår godkända grunderna för beräkning av provisoriskt lönetillägg.

Då pristalet för första kvartalet 1951 ännu icke fastställts vid tiden för framläggandet av årets statsverksproposition, har till grund för beräkningen av anslagsmedlen för rörliga löne- och pensionsförmåner i riksstatsförslaget för nästa budgetår lagts det procenttal, som varit gällande under år 1950, eller således 12 procent. Med hänsyn till att för de rörliga tilläggsförmånerna kunnat förutses ett väsentligt ökat medelsbehov, som ansetts böra så vitt möjligt komma till uttryck i budgeten, har emellertid Kungl.

Maj:t under tolfte huvudtiteln föreslagit riksdagen att till Täckning av beräknat överskridande av anslagsmedlen för rörliga löne- och pensionsförmåner för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 100 miljoner kronor. I anslutning härtill uttalade chefen för civildepartementet (Bil. 2, s. 83), att det nya anslaget huvudsakligen borde ha till syfte att bringa den å de olika huvudtitlarna belöpande, sammanlagda ökningen av medelsbehovet till uttryck i budgeten samt att de avlönings- och pensionsutbetalande myndigheterna med hänsyn härtill i allmänhet icke borde äga förfoga över anslaget för bestridande av de ökade kostnaderna. Tillika anförde departementschefen, att närmare förslag rörande dispositionen av anslaget syntes böra framläggas i anslutning till prövningen av de slutgiltiga grunderna för beräkningen av de rörliga tilläggsförmånerna samt att ytterligare medel sedermera syntes få äskas, därest det procenttal, som slutligen fastställdes, skulle komma att överstiga det provisoriska.

I detta sammanhang har departementschefen erinrat, att de särskilda anslag under åttonde huvudtiteln, varifrån kristillägg och provisoriskt tillägg utgå, i riksstatsförslaget för nästa budgetår upptagits med allenast beräknade belopp (VIII ht p. 388 och 389).

De förhandlingar om grunderna för höjning av nyreglerade löner och pensioner m. m., som förts med statstjänstemännens huvudorganisationer — Statstjänarkartellen, Statstjänstemännens riksförbund, Sveriges akademikers centralorganisation och Tjänstemännens centralorganisation — ha den 7 februari 1951 avslutats. Därvid har, under förutsättning av riksdagens godkännande, träffats en överenskommelse av följande innebörd.

Under kalenderåret 1951 skall för höjning av nyreglerade löner gälla procenttalet 32. Å grundlön eller del därav, som icke överstiger 500 kronor för månad, skall procenttalet dock utgöra 33. För höjning av pensionernas grundbelopp skola gälla samma procenttal, varvid det högre procenttalet skall avse grundbelopp eller del därav, som ej överstiger 500 kronor för månad. Arvodena för icke löneplansplacerad personal skola höjas i ungefär samma grad som de nyreglerade lönerna. Undantag har dock ansetts böra i allmänhet göras för de arvoden, som ha karaktären av bisysslearvoden och äro avvägda med hänsyn därtill.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

»Den stabilisering av inkomstnivån, som kännetecknat de senaste årens lönepolitik, har vid årsskiftet 1950/51 efterträtts av fria lönerörelser på den allmänna arbetsmarknaden. I samband därmed har avvecklats flertalet av de subventioner, vilkas införande eller bibehållande motiverats av lönestabiliseringen, varjämte den inhemska prisnivån anpassas till det internationella prisläget. I årets statsverksproposition (Bil. 1, s. 13) har chefen för finansdepartementet i anslutning härtill uttalat, att förutsättningar syntes föreligga för en viss standardhöjning, även om resultatet av avtalsförhandlingarna i huvudsak komme att bestå i en anpassning av lönerna till den

förutsedda höjningen av levnadskostnaderna. De uppgörelser, som under den senaste månaden träffats på den allmänna marknaden, torde i stort sett bekräfta riktigheten av detta antagande.

Även för de statsanställdas del har en ökning av de utgående lönerna förutsatts. Vid de nu slutförda förhandlingarna om grunderna för höjning av nyreglerade löner och pensioner m. m. har med statstjänstemännens huvudorganisationer — under förutsättning av riksdagens godkännande — träffats en överenskommelse, som innebär ett frångående av den anknytning till levnadskostnadsindex, som vid genomförandet av 1947 års lönereglering avsågs skola gälla för lönernas rörlighet. Enligt överenskommelsen skall höjningen av de nyreglerade lönerna under år 1951 ske efter procenttal, som ej äro beroende av de förändringar i levnadskostnadsindex och pristal som kunna inträda under året. Någon garantiregel av den art, som gällt under senare år, har således icke intagits i överenskommelsen.

Enligt min mening måste det såväl ur statsverkets som ur statstjänstemännens synpunkt anses såsom en fördel att den anknytning till levnadskostnadsindex, som tidigare varit avgörande för lönernas rörlighet, överges och att löneläget på detta område i stället bestämmas genom tidsbundna överenskommelser i likhet med vad som gäller på den allmänna arbetsmarknaden. Den periodiska reglering av lönerna, som ett sådant system innebär, måste dock tills vidare ske genom fastställande av ett visst procenttal för höjningen av lönerna.

En dylik årligen återkommande reglering av lönerna bör sikta till att fastställa det allmänna löneläget för statstjänstemännen och de övriga personalgrupper, som beröras av det statliga lönesystemet. Den nuvarande tjänsteförteckningskommitténs arbetsuppgift är därför — såsom jag även framhållit vid förhandlingarna med statstjänstemännens huvudorganisationer — endast att inom ramen för denna lönesättning ompröva särskilda tjänsters *inbördes* placering.

Även om avvägningen av tillägget å lönerna förutsattes skola ske efter andra grunder än de hittills tillämpade, ligger det nära till hands att man, då detta nu sker för första gången, söker närmare utröna vilken tilläggsprocent, som skulle ha blivit gällande, om överenskommelsen alltjämt anknutits till levnadskostnadsindex. Den vid stabiliseringsförhandlingarna våren 1948 träffade överenskommelsen, vilken sedermera förlängts för kalenderåren 1949 och 1950, innebar att — om pristalet uppginge till 124 — utöver $\frac{3}{4}$ kompensation för 16 enheters pristalsförhöjning över basnivån full kompensation skulle erhållas för 8 enheters pristalsstegring. Tillägget skulle följaktligen vid pristalet 124 utgöra 20 procent. Med hänsyn till vad sålunda överenskommit torde man få förutsätta, att full kompensation, därest anknytningen till levnadskostnadsindex bibehållits, skulle ha utgått även för den pristalsstegring utöver 24 enheter över basnivån, som kan beräknas inträda under år 1951. Enligt av socialstyrelsen i slutet av januari 1951 gjorda beräkningar i fråga om de prisstegringar, som inträtt eller väntas inträda under första halvåret 1951, har levnadskostnadsindex i 1935

års serie uppskattats komma att vid kvartalsskiftet juni/juli 1951 uppgå till 184, motsvarande ett pristal av 135. Ehuru dessa beräkningar bygga på flera osäkra faktorer och vissa av prisstegringarna icke torde inträffa förrän relativt sent under första halvåret 1951, synes nämnda pristal kunna godtagas såsom ett genomsnitt för kalenderåret 1951. Med utgångspunkt härifrån skulle tillägget för år 1951 behöva höjas med 11 enheter utöver vad som medgivits vid överskridande av pristalet 124 eller således till 31 procent.

Den ytterligare ökning av procentalet för det fasta lönetillägget, som den nu träffade överenskommelsen innebär, är enligt denna beräkningsmetod således att betrakta såsom en reallöneförbättring. Denna torde i stort sett motsvara vad som i detta hänseende uppnåtts vid årets avtalsuppgörelser på den allmänna arbetsmarknaden.

Med hänsyn till vad sålunda anförts och med beaktande av att inkomststabiliseringen för statstjänstemännens del otvivelaktigt upprätthållits i vidare utsträckning än för flertalet andra grupper synes mig det tillägg å grundlönerna, som överenskommelsen innebär, böra godtagas. För höjning av nyreglerade löner bör således gälla procentalet 32. Å grundlön eller del därav, som ej överstiger 500 kronor för månad, skall procentalet dock utgöra 33.

Något avsteg från den vid 1947 års riksdag fastslagna principen att för tilläggsförmånerna å pensioner skola gälla samma procenttal som beträffande höjning av månadslön enligt statens löneplansförordning vill jag icke nu ifrågasätta.

Tillägget å löner och pensioner bör under återstoden av innevarande budgetår liksom hittills beräknas å högst 1 200 kronor respektive högst 800 kronor för månad. Huruvida en ändring häri skall vidtagas för nästa budgetår, bör bliva beroende av de fortsatta övervägandena rörande den löne reglering för byråchefer m. fl. tjänstemän, som omförmåles i årets statsverksproposition (Bil. 2, s. 44).

Då ökningen av lönetillägget är förhållandevis avsevärd, har jag ej heller något att erinra mot att arvodena till icke löneplansplacerad personal höjas i ungefär samma grad. Såsom av det tidigare anförda framgår bör denna arvodesförhöjning i allmänhet dock icke ifrågakomma beträffande vissa bisysslearvoden.

Erligt beslut vid 1947 års riksdag skall kristillägg regleras i anslutning till den procentuella höjningen av de nyreglerade lönerna. Kristillägg bör därför under år 1951 utgå efter 53,8 % å högst 500 kronor för månad av kristilläggsunderlaget. Å återstoden därav bör kristillägget utgöra 52,4 procent.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att den med statstjänstemännens huvudorganisationer träffade överenskommelsen genom proposition förelägges riksdagen för godkännande.

Såsom i det föregående framhållits utgå rörligt tillägg och kristillägg sedan den 1 januari 1951 provisoriskt efter 20 respektive 35,6 procent. I en-

lighet med vad som förutsattes vid 1950 års riksdag (prop. nr 41; r. skr. nr 57) böra emellertid de nya grunderna göras tillämpliga retroaktivt från och med den 1 januari 1951. Detsamma bör gälla även den förutsatta höjningen av vissa arvoden. Frågan om grunderna för lönetillägg och kristillägg efter utgången av år 1951 torde sedermera få föreläggas riksdagen. Därest beslut i ämnet icke skulle ha meddelats före årsskiftet 1951/52, synes provisoriskt få tillämpas samma procenttal som under innevarande år.

De årliga kostnadsökningarna för statsverket vid ett genomförande av överenskommelsen kunna uppskattas till i runt tal 370 miljoner kronor. Härav belöpa 315 miljoner kronor å löner och arvoden samt 55 miljoner kronor å pensioner. Av de totala kostnaderna hänföra sig 145 miljoner kronor till de affärsdrivande verken samt 225 miljoner kronor till statsförvaltningen i övrigt och statsunderstödd verksamhet.

Då de på affärsverken belöpande kostnaderna böra bestridas i den ordning, som dessa verks övriga utgifter bestridas, kommer riksstatens utgifts-sida att belastas med allenast sistnämnda belopp. I allmänhet bör denna del av kostnadsökningarna i vanlig ordning redovisas under respektive avlönings- och pensionsanslag, vilka följaktligen komma att överskridas. De ökade kostnaderna torde dock i många fall belasta anslag eller anslagsposter, som äro maximerade. Beträffande dessa anslag och anslagsposter synes Kungl. Maj:t därför böra erhålla bemyndigande att medgiva erforderligt överskridande. I de fall då kostnaderna falla på reservationsanslag, torde det emellertid vara lämpligare att särskilda medel ställas till förfogande för kostnadernas bestridande. På grund härav och då kostnaderna för löne- och pensionsökningarna böra komma till uttryck i budgeten böra — utöver det förut omförmälda, under tolfte huvudtiteln för nästa budgetår äskade anslaget till Täckning av beräknat överskridande av anslagsmedlen för rörliga löne- och pensionsförmåner å 100 miljoner kronor — ytterligare 125 miljoner kronor anvisas för budgetåret 1951/52. Härav belöpa 2 miljoner kronor å kristillägg till sådana befattningshavare, som erhålla denna tilläggsförmån från det för detta ändamål upptagna anslaget under åttonde huvudtiteln. Under tolfte huvudtiteln böra därför för nästa budgetår uppföras ytterligare (125 — 2 =) 123 miljoner kronor. Beloppet torde lämpligen böra anvisas under samma anslagsrubrik som nyssnämnda i statsverkspropositionen äskade anslag. Detta bör följaktligen uppräknas till (100 + 123 =) 223 miljoner kronor. För innevarande budgetår bör ett motsvarande anslag å 112,5 miljoner kronor anvisas.

Under åttonde huvudtitelns anslag till kristillägg ha för budgetåret 1950/51 anvisats 2,5 miljoner kronor. I årets statsverksproposition (VIII ht p. 388) har anslaget upptagits med allenast beräknat belopp. Såsom nyss nämnts bör detta anslag ökas med 2 miljoner kronor. Å andra sidan kan belastningen å anslaget beräknas minska till följd av beslutade eller redan genomförda lönereregleringar. Anslaget synes därför icke böra för budgetåret 1951/52 uppföras med högre belopp än 4 miljoner kronor.

I allmänhet böra de avlönings- och pensionsutbetalande myndigheterna icke äga förfoga över de anslag, som ifrågasatts för täckning av det beräknade överskridandet av anslagsmedlen för rörliga tilläggsförmåner. Kungl. Maj:t torde dock böra erhålla bemyndigande att från dessa anslag anvisa medel i de fall, då överskridanden icke lämpligen böra ske. Sålunda torde efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall medel från förevarande anslag böra få tagas i anspråk bl. a. för bestridande av de kostnadsökningar för sakanslagsavlönad personal, som föranledas av den träffade överenskommelsen.

Vad angår arvodespersonalen bör det få ankomma på Kungl. Maj:t att medgiva höjning icke blott av sådana arvoden, som bestämts av Kungl. Maj:t, utan även av arvoden, som fastställts av riksdagen. Därvid bör upp- tagas till övervägande, huruvida icke förevarande personal bör beredas anställning såsom extra tjänstemän eller, i de fall sådan anställningsform ej anses böra ifrågakomma, huruvida icke arvodena böra närmare anslutas till de kontanta avlöningsförmånerna i viss löneklass.

Grunderna för beräkningen av de provisoriska lönetillägg, vilka utgå till vissa befattningshavare som ej omfattats av de under senare år genomförda löneregleringarna, påverkas i regel icke av den löneökning, som följer av den träffade överenskommelsen. Dessa befattningshavare erhålla nämligen i allmänhet del av löneökningen genom kristilläggen. Provisoriskt tillägg utgår dock även till vissa befattningshavare, som ej åtnjuta kristillägg. Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att i dylika fall besluta om jämkning av de provisoriska tilläggen. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att det i samband med den avsedda löneregleringen för byråchefer m. fl. kan visa sig nödvändigt att justera löneförmånerna för vissa befattningshavare med provisoriskt tillägg, som icke omfattas av nämnda lönereglering. Denna justering kan tänkas böra ske i form av en ökning av de provisoriska tilläggen. Jag torde emellertid få återkomma till denna fråga senare under riksdagen.»

Utskottet. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, utgör Kungl. Maj:ts föreliggande förslag i fråga om grunderna för höjning från och med den 1 januari 1951 av de nyreglerade lönerna och pensionerna m. m. ett resultat av de förhandlingar mellan staten och statstjänstemännens huvudorganisationer, vilka helt nyligen slutförts. Den därvid träffade överenskommelsen innebär, att under innevarande kalenderår procenttalet 32 skall gälla för höjning av lönerna, dock att å grundlön eller del därav, som icke överstiger 500 kronor för månad, procenttalet skall utgöra 33. För höjning av pensionernas grundbelopp skola gälla samma procenttal, varvid det högre procenttalet skall avse grundbelopp eller del därav, som ej överstiger 500 kronor för månad. Uppgörelsen innebär såtillvida en betydelsefull nyhet, att den anknytning till levnadskostnadsindex, som vid genomförandet av 1947 års lönereglering avsågs skola gälla för lönernas rörlighet, nu frångåtts. Någon garantiregel av den art, som gällt under senare år, har alltså icke inryckts i överenskommelsen.

I likhet med departementschefen finner utskottet det vara ur olika synpunkter lämpligt att statstjänstemännens lönesättning frigöres från anknytningen till levnadskostnadsindex och att i stället det allmänna löneläget bestämmas med tillämpning av den allmänna arbetsmarknadens system med tidsbundna överenskommelser. Såsom i propositionen framhålles måste dock den periodiska reglering av lönerna, som följer av ett dylikt system, tillsvidare åstadkommas genom fastställande av ett visst procenttal för höjningen av lönerna. Av utskottets ifrågavarande ställningstagande följer, att utskottet icke kan tillstyrka det i motionerna I: 300 och II: 398 framställda yrkandet om att, därest vid innevarande eller kommande kvartals slut index enligt 1935 års serie uppnått eller överskridit talet 180, förhandlingar skulle upptagas med vederbörande organisationer om full kompensation för levnadskostnadsstegringen.

Rörande de närmare överväganden, vilka föregått den vid förhandlingen med huvudorganisationerna uppnådda överenskommelsen angående tillägget åt lönerna och pensionerna, har utskottets vederbörande avdelning erhållit informationer efter föredragning av statssekreteraren i civildepartementet.

I betraktande av att den ytterligare ökning av procenttalet för det fasta lönetillägget, som uppgörelsen innebär, med den tillämpade beräkningsmetoden är att uppfatta som en reallöneförbättring i stort sett motsvarande vad som i sådant hänseende nåtts vid årets avtalsuppgörelser på den allmänna arbetsmarknaden och med särskilt beaktande av att vid förhandlingarna full enighet kunnat åstadkommas angående tilläggets differentiering å procentalen 32 och 33, tillstyrker utskottet det föreliggande förslaget. Att, såsom i motionerna I: 323 och II: 432 yrkas, riksdagen skulle binda sig för ett uttalande om att procenttalet för höjning av grundlönerna icke bör fastställas olika för olika lönehöjder, skulle i fortsättningen omöjliggöra eller i varje fall väsentligt försvåra fria förhandlingar. Utskottet finner sig därför icke böra tillstyrka yrkandet.

I propositionen förutsättes, att tillägget å löner och pensioner under återstoden av innevarande budgetår liksom hittills beräknas å högst 1 200 kronor resp. högst 800 kronor. Huruvida en ändring häri skall vidtagas för nästa budgetår anses få bli beroende av de fortsatta övervägandena rörande den bebådade löneregleringen för byråchefer m. fl. Vad sålunda anförts föranleder icke någon erinran från utskottets sida.

I motionerna I: 304 och II: 405 har påpekats, att den i 4 § 4 mom. statens löneplansförordning intagna regeln om höjning resp. sänkning av »övriga till samma löneklass hörande belopp» — bland vilka ingå A- och B-avdrag vid tjänstledighet — leder till ett för tjänstemän med grundlön överstigande det maximibelopp, varå rörligt tillägg f. n. beräknas, ogynnsamt resultat, vilket blir än mera framträdande vid en höjning av procenttalet för det rörliga tillägget. I anledning härav yrkas i motionerna, att riksdagen måtte besluta att nämnda regel ej skall, i vad densamma rör avdrag vid tjänstledighet, tillämpas å sådan tjänsteman, utan att i stället rörligt tillägg skall

utgå enligt fastställt procenttal med gällande maximeringsunderlag å den lön, som återstår sedan från grundlönen dragits de enligt 3 § löneplansförordningen fastställda tjänstledighetsavdragen. Emellertid ha avdragen medvetet fastställts att motsvara viss del av lönen (grundlön + rörligt tillägg), varför den i motionerna framförda kritiken mot berörda regel knappast är sakligt befogad. Ett bifall till motionerna skulle, enligt vad utskottet inhämtat, kräva en vidlyftig omläggning av det för utbetalningarna av de nya lönerna erforderliga tabellunderlaget, vartill kommer att några tabeller för samtliga avdragsfall över huvud taget icke kunna uppställas. Då därjämte den ifrågasatta omläggningen skulle avsevärt försena färdigställandet av tabellunderlaget, avstyrker utskottet det i nämnda motioner gjorda yrkandet.

Med hänsyn till att ökningen av lönetillägget är förhållandevis avsevärd förutsattes i propositionen, att arvodena till icke löneplansplacerad personal — dock icke vissa bisysslearvoden — höjas i ungefär samma grad. Härvid skulle det få ankomma på Kungl. Maj:t att medgiva höjning icke blott av sådana arvoden, som bestämts av Kungl. Maj:t, utan även av arvoden, som fastställts av riksdagen. Vad sålunda förordats anser sig utskottet böra tillstyrka. Likaså biträder utskottet det i anslutning härtill i propositionen gjorda uttalandet, att därvid bör övervägas, huruvida icke förevarande personal bör beredas anställning som extra tjänstemän eller, i de fall sådan anställningsform ej anses böra ifrågakomma, huruvida icke arvodena böra närmare anslutas till de kontanta avlöningsförmånerna i viss löneklass. Vid en dylik lösning torde syftet med det i motionerna I: 16 och II: 35 framförda förslaget i huvudsak bliva tillgodosett.

Gentemot de i propositionen framlagda anslagsberäkningarna har utskottet icke funnit anledning till erinran. Ej heller i övrigt föranleder propositionsförslaget någon erinran från utskottets sida.

I motionerna I: 322 och II: 431 har yrkats, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande formerna för parlamentarisk representation vid förhandlingar med de statsanställdas organisationer. Då det under hand meddelats utskottet att förhandlingsrättssakkunniga, vilka beräknas komma att slutföra sitt utredningsuppdrag under loppet av innevarande år, komma att ägna uppmärksamhet åt ifrågavarande spörsmål, finner sig utskottet icke böra tillstyrka någon åtgärd i motionernas syfte.

Ej heller finner utskottet tillräckliga skäl föreligga att tillstyrka de i motionerna I: 323 och II: 432 framförda yrkandena om att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande inrättandet av ett statligt organ för förhandlingar med statstjänstemännens huvudorganisationer och att den genom förhandlingsrättssakkunniga pågående utredningen angående vidgad förhandlingsrätt för stats- och kommunalanställda tjänstemän, som äro underkastade ämbetsansvar, måtte påskyndas samt att vid utredningen hänsyn måtte tagas till i motionerna anförda synpunkter på tjänstemännens förhandlingsrättsliga ställning.

Aberopande det anförda hemställer utskottet,

I. att riksdagen må

1) besluta, att för höjning av belopp, som angivas i de i 3 § statens löneplansförordning intagna grundlönetabellerna, under år 1951 skall gälla procenttalet 32, dock att å grundlön eller del därav, som ej överstiger 500 kronor för månad, procenttalet skall utgöra 33;

2) besluta, att kristillägg under år 1951 skall utgå efter 53,8 procent å högst 500 kronor för månad av kristilläggsunderlaget samt efter 52,4 procent å återstoden därav;

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 9 februari 1951 angivna grunder besluta om höjning av arvoden till befattningshavare i statlig eller statsunderstödd verksamhet;

4) bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåren 1950/51 och 1951/52 medgiva de överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter, som kunna föränledas av vad under 1)—3) föreslagits;

5) till *Täckning av beräknat överskridande av anslagsmedlen för rörliga tilläggsförmåner å löner och pensioner* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 112 500 000 kronor;

6) till *Täckning av beräknat överskridande av anslagsmedlen för rörliga tilläggsförmåner å löner och pensioner* för budgetåret 1951/52 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 223 000 000 kronor;

7) till *Kristillägg* för budgetåret 1951/52 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor;

II. att motionerna I: 16 och II: 35 icke må till någon riksdagens åtgärd föränleda;

III. att motionerna I: 300 och II: 398 icke må till någon riksdagens åtgärd föränleda;

IV. att motionerna I: 304 och II: 405 icke må av riksdagen bifallas;

V. att motionerna I: 322 och II: 431 icke må till någon riksdagens åtgärd föränleda;

VI. att motionerna I: 323 och II: 432, i vad de avse rörliga tilläggets uppgift i lönesättningen, icke må till någon riksdagens åtgärd föränleda;

VII. att motionerna I: 323 och II: 432, i vad de avse formerna för förhandlingar med statstjänstemännens huvud-

organisationer m. m., icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 2 mars 1951.

På statsutskottets vägnar:

KARL WARD.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Gustaf Karlsson, Iwar Anderson, Ohlon, Leander, Gillström, fröken Andersson, herrar Eric Ericson, Hesselbom, Erik Gustaf Andersson, Andrée, Einar Persson, Ivar Persson, Axel Andersson, Pålsson och Svärd; samt

från andra kammaren: herrar Ward, Boman i Kieryd, Mårtensson i Uddevalla, Wallentheim, Svensson i Ljungskile, Lindholm, Rubbestad, Eriksson i Sandby, Staxäng, Pettersson i Dahl, Kollberg, Petterson i Degerfors, Kyling, Svensson i Alingsås och Larsson i Stockholm.

Reservationer.

1) av herrar Ohlon, Axel Andersson, Boman i Kieryd, Svensson i Ljungskile, Kollberg och Larsson i Stockholm, vilka ansett, att utskottet i anledning av motionerna I: 304 och II: 405 bort uttala sig för ändring av grunderna för uträkning av tjänstledighetsavdrag och att därför

dels de tre sista meningarna i det stycke på s. 10 och 11 i utskottets yttrande, som börjar med orden »I motionerna» och slutar med orden »gjorda yrkandet», bort ersättas med ett uttalande av följande lydelse:

»Utskottet finner de i motionerna framförda synpunkterna riktiga och anser att en omläggning i motionernas syfte snarast bör vidtagas.»

dels ock utskottets hemställan under IV. bort ha följande lydelse:

»IV. att riksdagen må i anledning av motionerna I: 304 och II: 405 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anfört rörande grunderna för uträkning av tjänstledighetsavdrag.»

2) av herrar Ohlon, Ivar Persson, Axel Andersson, Pålsson, Boman i Kieryd, Svensson i Ljungskile, Rubbestad, Pettersson i Dahl, Kollberg och Larsson i Stockholm, vilka ansett, att utskottet i anledning av motionerna I: 322 och II: 431 bort uttala sig för parlamentarisk representation vid avtalsförhandlingar med statstjänstemännens huvudorganisationer och att därför

dels sista meningen i det stycke på s. 11 i utskottets yttrande, som börjar med orden »I motionerna» och slutar med orden »motionernas syfte», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Under hand har utskottet inhämtat, att förhandlingsrättssakkunniga, vilka beräknas komma att slutföra sitt utredningsuppdrag under loppet av innevarande år, även syssla med ifrågavarande spørsmål. Utskottet ansluter sig till de i motionerna I: 322 och II: 431 framförda synpunkterna och anser sålunda, att olika meningsriktningar inom riksdagen böra vara representerade vid dylika förhandlingar. Utskottet förutsätter, att förslag i sådan riktning kommer att föreläggas riksdagen sedan förhandlingsrättssakkunnigas uppdrag slutförts.»

dels ock utskottets hemställan under V. bort ha följande lydelse:

»V. att riksdagen må i anledning av motionerna I: 322 och II: 431 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anfört rörande parlamentarisk representation vid avtalsförhandlingar med statstjänstemännens huvudorganisationer.»

3) beträffande den ekonomiska innebörden av den med statstjänstemännens huvudorganisationer träffade uppgörelsen samt rörliga tilläggets uppgift i lönesättningen

a) av herrar *Ohlon, Axel Andersson, Boman* i Kieryd, *Svensson* i Ljungkile, *Kollberg* och *Larsson* i Stockholm, vilka ansett, att det stycke på s. 10 i utskottets yttrande, som börjar med orden »I betraktande» och slutar med orden »tillstyrka yrkandet», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Även om Kungl. Maj:ts förslag med den tillämpade beräkningsmetoden leder till en reallöneförbättring, innebär förslaget endast en partiell kompensation för de grupper, som under lönestoppsåren och tidigare fått vidkännas eftersläpning. Detta förhållande belyses särskilt vid en jämförelse med den löneglidning, som under samma tid ägt rum på den allmänna arbetsmarknaden. Då överenskommelse parterna emellan ägt rum, anser sig utskottet dock böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet finner sig icke kunna tillstyrka det i motionerna I: 323 och II: 432 framställda yrkandet, att riksdagen skulle binda sig för ett uttalande om att procenttalet för höjning av grundlönerna icke bör fastställas olika för olika lönehöjder. Då enligt vad utskottet erfarit, parterna i förhandlingsprotokollet antecknat sig vara ense om att den överenskomna uppdelningen av tilläggsprocenten icke skall medföra en bestående uppdelning av tilläggsförmånerna i olika lönelägen, anser sig utskottet kunna utgå från att parterna själva komma att eftersträva likformighet.»

b) av fröken *Andersson* samt herrar *Svärd, Staxäng* och *Kyling*, vilka ansett

dels att det stycke på s. 10 i utskottets yttrande, som börjar med orden »I betraktande» och slutar med orden »tillstyrka yrkandet», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet, som konstaterar att vid förhandlingarna enighet uppnåtts mellan parterna, finner sig icke kunna hemställa att riksdagen måtte besluta ändring i den nådda överenskommelsen, ehuru utskottet icke kan godtaga den av departementschefen hävdade uppfattningen, att de förbättringar i statstjänstemännens löner, som bliva resultatet av beslut enligt propositionen, kunna uppfattas som en reallöneförbättring i stort sett motsvarande de förbättringar som nåtts vid avtalsuppgörelserna på den allmänna arbetsmarknaden. I förhållande till ett flertal andra arbetstagargrupper är huvudmassan av statstjänstemännen fortfarande att betrakta som en relativt sett i lönehänseende eftersatt grupp.

Vad differentieringen av det rörliga tillägget angår har utskottet likaledes konstaterat att enighet därom uppnåtts vid förhandlingarna. Av handlingarna framgår dock att det villkoret knutits till uppgörelsen att differentieringen icke får fattas såsom prejudicerande.

Utskottet finner det angeläget fasthålla principen att det rörliga tillägget är avsett att ge ett allmänt löneläge, däremot icke att ingripa i den inbördes lönesättningen för olika tjänstemän eller grupper av tjänstemän. Av detta skäl hemställer utskottet att riksdagen måtte godkänna den träffade överenskommelsen även i detta avseende men därtill foga ett uttalande som hävdar principen om det rörliga tilläggets uppgift i lönesättningen.»

dels ock utskottets hemställan under VI. bort ha följande lydelse:

»VI. att riksdagen må med bifall till motionerna I: 323 och II: 432, i vad de avse rörliga tilläggets uppgift i lönesättningen, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att procenttalet för höjning av de belopp, som angivas i de i 3 § statens löneplansförordning intagna grundlönetabellerna, principiellt är avsett att fastställa det allmänna löneläget för statens tjänstemän och följaktligen icke bör fastställas olika för olika lönehöjder.»

4) av fröken *Andersson* samt herrar *Svärd*, *Staxäng* och *Kyling*, vilka ansett, att utskottet i anledning av motionerna I: 323 och II: 432 bort uttala, att sådana former för förhandlingar med statstjänstemännens huvudorganisation böra skapas att parterna få tillfälle att tillkalla förlikningsmän och att därför

dels det stycke på s. 11 i utskottets yttrande, som börjar med orden »Ej heller» och slutar med orden »förhandlingsrättsliga ställning», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Det allmänna löneläget för statstjänstemännen kommer i framtiden att bestämmas genom tidsbundna överenskommelser. Utskottet utgår från att det därvid kommer att bliva fråga om årligen träffade överenskommelser,

vilket enligt utskottets mening aktualiserar i motionerna I:323 och II: 432 framställt yrkande om utredning rörande formerna för statsmakternas representation vid förhandlingar med de statsanställdas organisationer. Inrättandet av ett särskilt organ för dessa förhandlingar framstår därvid som en lämplig lösning. Under hand har det emellertid meddelats att förhandlingsrättssakkunniga beräknas komma att slutföra sitt uppdrag under innevarande år och att dessa sakkunniga komma att ägna sin uppmärksamhet åt här berörda problem. Utskottet finner sig under dessa förutsättningar icke nu böra tillstyrka särskild utredning enligt motionernas yrkande men understryker vikten av lösningar enligt motionernas förslag inom den närmaste framtiden.

I motionerna har framhållits vikten av att snarast möjligt finna godtagbara lösningar på problemet om tjänstemannaorganisationernas förhandlingsrättsliga ställning. Av särskild betydelse är det att sådana förhandlingsformer skapas att parterna även i förhandlingar av detta slag få tillfälle tillkalla förlikningsman. Utskottet finner detta så angeläget att det anser sig böra hemställa att riksdagen i frågan gör ett uttalande.»

dels ock att utskottets hemställan under VII. bort ha följande lydelse:

»VII. att riksdagen må i anledning av motionerna I: 323 och II: 432, i vad de avse formerna för förhandlingar med statstjänstemännens huvudorganisationer, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anfört.»

5) av herr *Rubbestad*.